

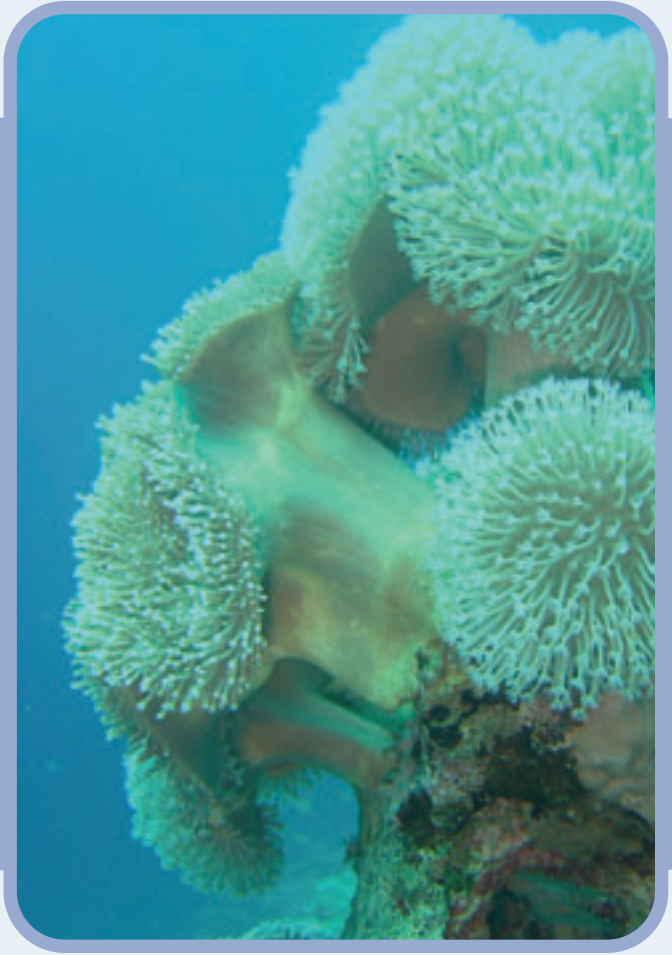
ÇÖLÜN KIYISINDAKİ CENNET KIZILDENİZ

Sualtı cenneti deyince akla ilk gelen yer. Dünyadaki en iyi dalış yerleri arasında gösteriliyor. Mercan resifleri, büyük sürü balıkları, balon balıkları, rengarenk melek balıkları, kelebek balıkları, denizyıldızları, süngerler, kaplumbağalar, yunuslar vb... Tüm bunlar Kızıldeniz'deki biyoçeşitliliğin küçük bir parçası ve dalıcılar tarafından bilinen yönleri. Pek bilinmeyen yönleriyse bu biyoçeşitliliğinin nedenleri, buradaki yaşam zinciri ve Kızıldeniz'in jeolojik yapısı...

Sualtının güzelliğinin yanı sıra ülkemize iki saatlik uçuş mesafesinde olması ve bize çok yabancı gelmeyen kültürleri, çok sayıda Türk dalıcısının Kızıldeniz'e gitmelerinin diğer nedenleri. Bunun yanında dalış yapan herhangi biri, dalış hayatı süresince en az bir kez Kızıldeniz'e gidiyor. Zaten yalnızca Mısır'da günde farklı ülkelerden yaklaşık 3000 dalıcı suya giriyor. Biz

de Kurban Bayramı tatilinde birçok Türk dalıcısının yaptığı gibi Kızıldeniz'e gittik. Mısır'ın Kızıldeniz kıyısında Hurghada, El Gouna, Safaga, Dahap Şarm el Şeyh gibi dalış bölgeleri var. Bunların arasında seçimimizi, Ras Muhammed Deniz Parkı'ndan dolayı Şarm el Şeyh bölgesinden yana yaptık. Adı şeyhin sakalı anlamına gelen bu yerleşim yeri, Sina Yarımadası'nın gü-

ney ucunda. Kaptan Jacques-Yves Cousteau'nun belgeselleriyle tanınmaya başlayan ve 1990'lı yıllarla birlikte dalış turizminin merkezi haline gelen bir bölge. Kızıldeniz'in hemen kıyısında ve etrafı çöl dağlarıyla çevrili olan ve bundan on yıl önce küçük bir balıkçı kasabası görünümündeki Şarm el Şeyh, özellikle son zamanlardaki turizm yatırımlarıyla Bodrum ve Marma-

ris gibi turizm merkezi olma yolunda ilerliyor. Burada turizm temelini oluşturursa dalış merkezleri. Tüm otellerde, çok sayıdaki dalış merkezlerinin birer temsilcisi bulunuyor.

Gezimize başlamadan önce öncelikle Kızıldeniz hakkında genel bilgilerimizi hatırlayalım. Kapalı bir deniz görünümündeki Kızıldeniz, Arap Yarımadası'yla Afrika kıtası arasındaki çöllerin ortasında bulunuyor. Bâb-ül Mendep Boğazı'yla Hint Okyanusu'na, Süveyş Kanalı'yla da Akdeniz'e bağlanan Kızıldeniz, Avrupa'yla Asya'yı birbirine deniz yoluyla bağlayan önemli bir ticaret yolu durumunda. En geniş yeri 350 km ve uzunluğu 2100 km olan bu iç deniz, kuzey kısmında iki kola ayrılır. Doğuda Akabe Körfezi, batıda da Süveyş Körfezi. Sıcak ve kuru bir iklim bölgesinde olduğundan buharlaşmanın çok fazla olduğu Kızıldeniz'e, herhangi bir akarsu girişi de yok. Tüm bunlar deniz suyunun çok tuzlu ve yoğun olmasına neden oluyor. Buharlaşmayla kaybedilen su, Hint Okyanusu ve Akdeniz'den giren sularla tekrar kazanılıyor ve su seviyesinde fazla bir değişiklik olmuyor. Tuzluluk, genel ola-

rak % 40-41 dolaylarında. Su sıcaklığı kışın 20°C'nin altına düşmüyor. Yazınsa 28°C dolaylarında. Gel-git olayı hemen hemen hiç görülüyor.

Kızıldeniz'in tamamen çöl olan çevresine bakıldığında, kuraklığın ve verimsizliğin sualtında da olacağı gibi bir izlenim edinilse de, suyun altına girdikten sonraki canlı zenginliği çok şaşırtıcı. Ancak, bunun bilimsel nedenlerine bakıldığında, ortama çok da şaşılacak bir şey olmadığı ortaya çıkıyor. Kızıldeniz'deki biyoçeşitliliğin zengin olmasının birçok nedeni var. Bunlardan biri, belki de en büyük nedeni, jeolojik yapısı. Kızıldeniz, yerbilimcilere göre yeni oluşmaya başlayan bir okyanusun ilk hali gibi. Kızıldeniz'in ortasındaki bir yeraltı kırığı boyunca Arabistan levhasıyla Afrika levhası birbirinden sürekli uzaklaşıyor. Bundan dolayı Kızıldeniz sürekli genişliyor. Aradaki boşluğu mantodan yükselen bazalt bileşimindeki magma dolduruyor (lehimliyor). Yukarı çıkan sıcak lavlar, deniz tabanına yayılıyor ve çok hızlı biçimde soğuyarak katılıyor. Soğuma sırasında gazların dışarı çıkması, lavların boşluklu bir biçim almasına neden

oluyor. Denizaltı yanardağlarından püsküren bu lavlarla birlikte mineralce zengin sıvılar da deniz tabanına taşınıyor. Bu eriyikler, deniz ekosisteminin beslenme zincirindeki ilk halkasını oluşturan tekhücreli canlılar için iyi bir beslenme kaynağı. Yani, zincirin ilk halkası için her şey çok uygun. Bunların sayısının fazla olması, diğer canlılar için de çok önemli. Yerbilimciler, Kızıldeniz'in Atlas Okyanusu'nun 180 milyon yıl önceki ilk haline benzediğini söylüyorlar.

Biyolojik zenginliğin fazla olmasındaki diğer bir etken de su sıcaklığı. Su altında birçok canlı üremek için yumurtaların açılacağı, sıcaklığın yüksek olduğu mevsimleri seçer. Kızıldeniz'deyse 20 °C'nin altına düşmeyen su sıcaklığı da sualtı canlılarının üreme zamanlarının uzun bir döneme yayılmasına, dolayısıyla daha rahat üremelerine neden oluyor. Havanın neredeyse yıl boyu açık olması, bitkiler de fotosentez için gerekli olan bol miktarda gün ışığı anlamına geliyor.

Yanardağlarından püsküren lavlardan söz etmiştik. Bu lavların kıyılarda boşluklu biçimde oluşması, birçok can-

Bir yumuşakça yurmurtası

Parmak mercanı

lı için yaşama alanları sağlıyor. Volkanik kökenli bu yapıların varlığı, mercan poliplerinin tutunmaları ve resif oluşturmaları için uygun zeminin oluşmasını sağlıyor. Mercan resiflerinin oluşmasıysa balıklar ve omurgasızlar için beslenme, barınma ve üreme yerleri demek. Ayrıca Kızıldeniz'e tatlısu girişi olmadığından karasal kökenli kum, çamur, gibi normalde resif oluşumunu engelleyecek, askıda katı madde girişi de yok.

Dalış Bölgeleri

Sharm'da birçok dalış noktası var. Tiran Adası yakınlarındaki Jackson, Gordon ve Ras Bob resifleri, SS Thistlegorm batığı (1941'de batan İngiliz gemisi) ve Ras Muhammed Deniz Parkı en çok dalış yapılanlar. Kızıldeniz'in dip yapısı genel olarak çok fazla farklılık göstermediğinden, resifler ve bunların üzerinde yaşam da genel olarak birbirine benziyor. Ancak bazı resiflerde besin, akıntı, ışık gibi etkenlerden dolayı canlılık yoğun olarak görülürken, bazılarında daha az görülüyor. Tiran Adası yakınlarındaki resifler de canlılığın yoğun olarak görüldüğü yerlerden biri. Bundan dolayı dalış planımızı bu bölgeye dalmak üzerine yapıyoruz. Tiran Adası, Şarm el Şeyh merkezinin kuzeyinde kalıyor. Dalış teknesine malzemeler yüklendikten sonra limandan ayrılıyor. 1 saatlik yolculuktan sonra Tiran Adası'na ulaşıyoruz. Burada bizden önce gelen birçok dalış teknesi var. Bunların hepsi yan yana gelerek bağlanmış durumda. Bunun da sualtı yaşamını korumak için olduğunu dalış rehberimizden öğreniyoruz. Kızıldeniz'de sualtı yaşamının korunması için birçok yasak var. Yalnızca tekneler değil, dalıcılar da belli kurallara uymak zorunda. Dalış tekneleri suya çapa atarak demirlemiyorlar. Bunlar demirlemek için önceden yerleştirilmiş şamandıralara ya da yan ya-

Ateş mercanı

na gelerek birbirlerine bağlanıyorlar. Çapa atma mercanlara ve dip yaşamına çok zarar verdiğinden böyle bir uygulamaya gidilmiş. Dalıcılar içinse dalış eldiveni ve bıçağı kullanmak yasak. Çünkü eldivenli dalıcı, kolaylıkla mercanlara dokunup onlara zarar verebiliyor. Ayrıca dalıcılar, sualtında hiçbir canlıya dokunulmaması konusunda özellikle uyarılıyorlar. Bu, hem dalıcının hem de sualtı yaşamının zarar görmemesi için. Çünkü hiç fark edilmeyen zehirli bir kaya balığı ya da zehirli ateş mercanına dokunmak, istenmeyen yaralanmalara neden olabilir. Tüm bunlar, dalış öncesinde kısa bir toplantıyla dalış rehberleri tarafından açıklanıyor.

Yalnızca Dalıcılar mı Görebiliyor?

Tüm bu zengin biyolojik yaşamı görmek için dalıcı olmak gerekmiyor. Maske, palet ve şnorkel yardımıyla da resiflerin üzerinde çok rahat dolaşılabilir. Zaten biyoçeşitliliğin en yoğun olduğu ilk 10 metre. Bu derinlik de çok rahat görülebilir. Üstelik bunun için tekneyle çıkmanıza bile gerek. Kaldığınız otel deniz kıyısına yakınsa bu etkinliği rahatlıkla yapabilirsiniz. Ancak, tüplü dalışın avantajlarının daha fazla olduğu da unutulmamalı.

Kızıldeniz'e 4-5 günlük dalış turlarının fiyatı 500-600 euro arasında. Ülkemizde de birçok turizm firması turlar düzenliyor ve bu turlar genelde sorunsuz geçiyor. Ancak, dalış dışında gidip, yalnızca otelin önünde şnorkel yapmak isterseniz çok daha uygun bir fiyat ortaya çıkar.

Toplantıdan sonra dalış takımlarımızı kuşanıp fotoğraf makinesini de hazırladıktan sonra bu bölgedeki ilk dalışımıza başlıyoruz. Suya girdikten sonra tüm bu katı kuralların neden konulduğunu daha iyi anladık. Burası, hiç müdahale edilmemesi gereken, oluşmaları yıllarca süren ve bir palet darbesiyle bile kırılacak hassas deniz canlıları tarafından kaplanmış ve rengarenk bir dünya. Resifin bir bölümü su yüzeyine çıkmış ve suyun hemen altında (yaklaşık 1 m derinlikte) kalan kısmıysa geniş bir düzlük halinde resifin tepe kısmını oluşturuyor. Tepe kısmının bitiminden itibaren, resif dik bir biçimde 40-50 metrelere kadar bir duvar biçiminde uzanıyor. Ondan sonra tortul kayalar ve kumluk alanlar başlıyor ve bu oluşumlar derinlere doğru devam ediyor. Resifin üst kısımlarının yüzeyi, sert ve yumuşak mercanlar tarafından kaplanmış durumda. Girintili çıkıntılı jeolojik yapı ve mercanlar da çoğu omurgasız hayvanlar ve balıklar için uygun yaşam alanları. Mercan resifleri, bir bölgenin sualtı yaşamının zenginliğinin göstergesi ve oluşabilmesi için özel koşullar gerekiyor. Bugün dünya denizlerindeki canlıların % 25'i mercan resiflerinde yaşıyor. Resiflerin oluşması için öncelikle su sıcaklığının yıl boyu, 20-29 °C arasında olması gerekiyor. Resifleri oluşturan mercanlarla simbiyotik yaşam (karşılık yararın sağlandığı) oluşturan, tekhücreli Zooxanthellae denen denizyosunları için ışık ve sıcaklık çok önemli. Bu denizyosunları mercan polipinin içinde, üst deri dokusunun hemen altında bir sıra halinde bulunuyorlar. Deri içinde olmalarına karşın, ışık alıp fotosentez yapabiliyorlar. Bu yosunlar, fotosentez için gerekli karbonu, mercanların solunum sonucu çıkardığı karbon dioksitten; azot ve fosfor gereksinimlerini de yine mercanların sindirim ürünü olan amonyaktan karşılıyorlar. Denizyosun-

Maskeli kelebek balığı

Cerrah balığı

Anemon ve palyaço balığı

Aslan balığı

ları, bu maddeleri kullanarak oksijen, karbondioksit ve protein üretiliyorlar. Bunların büyük bir kısmını mercanlar, az bir kısmını da kendileri kullanıyor. Mercanlar da denizyosunlarına güvenli bir yaşama ortamı sağlıyorlar. Ancak bunlar, 50 metreden daha derin yerlerde yaşamıyorlar. Buradaki resiflerde de tüm renklerini görebileceğiniz sert ve yumuşak mercanlar bulunuyor. Yüze yakın yerlerde lirkuyruklu mercan balıkları, çavuş balıkları sürüler halinde. Yaklaştığınız zaman belli bir mesafeye kadar sizden korkmuyorlar. Ancak, aradaki mesafe çok azaldığında yavaşça mercan kayalıklarının arasındaki güvenli yarıklara girerek saklanıyorlar. Siz uzaklaşıp uzaklaşmaz tekrar dışarıya çıkıp resif üzerinde dolaşmaya başlıyorlar. Bunların yanında çeşitli papağan balıklarını da görmeniz mümkün. Çok güçlü çene yapısına sahip olan bu balıklar mercan polipleriyle beslendiklerinden, devamlı olarak resiflerinden bir şeyler koparmaya çalışıyorlar. Tüm bunlar buradaki canlı çeşitliliğinin çok küçük bir kısmı.

Şarm el Şeyh'deki bir başka dalış noktası da Sina Yarımadası'nın en güney noktasındaki Ras Muhammed Deniz Parkı. Yarımadanın uç kısmı, aynı

zamanda kuzeydeki tüm akıntılarının keşiştiği bir nokta. Bu durum birçok besin maddesinin, dolayısıyla birçok balığın buraya gelmesinin nedeni. Bundan dolayı buradaki zengin biyoçeşitlilik Ras Muhammed'in dünyanın en iyi dalış noktası olmasını sağlıyor. Ras Muhammed'de dalış yapmak için ayrıca bir ücret alınıyor ve bu, deniz parkının korunması için harcanıyor. 1983'te koruma altına alınan ve 11.000 km²'lik büyük bir alanı kaplayan bu deniz parkının yalnızca % 6'luk bir kısmında dalış yapmaya izin veriliyor. Ras Muhammed'in dalıcılar için en popüler olan yerleriyse Köpekbalığı ve Yolanda resifleri. Yan yana olan bu resifleri aynı dalışta görmek mümkün. Ancak, burada tek günlük bir dalış yeterli değil. İki gün dalış yaptığımız bu bölge de genel olarak, diğer yerlerdeki benzer türler görülmeyle birlikte tür sayıları ve renklilik burada biraz daha yoğun. Mercan resifleri, özellikle deniz yelpazeleri (bir tür mercan) ve kırmızı renkli yumuşak mercanlar yaklaşık 800 metrelik bir duvar boyunca uzanıyor. Ayrıca dalgıçların da girebileceği küçük mağaralar da var. Burada sürü oluşturan büyük balıkları görmek de mümkün. Özellikle akıntının fazla oldu-

ğu yerlerde büyük sürüler oluşturan ve dalıcılardan kaçmayan barakudalar ve yarası balıkları, bunların yanında napolyon balıkları, dev mürenler de göze çarpanlar. Dalış rehberimizin verdiği bilgiye göre; bu bölge nisan ya da temmuz-ağustos aylarında en zengin dönemini yaşıyor. Bu dönemlerde köpekbalığı, kaplumbağa, manta gibi canlıları da görmek olası. Gerçekten de bu zamanlarda tekhücreli sayısında çok fazla bir artış olur ve bunlar kıyıya doğru yaklaşır. Buradaki dalışlarımızı da bitirdikten sonra limana doğru yola çıkıyoruz. Şehir merkezine yaklaştıkça yeni turistik tesislerin inşaat halinde olması ve buradaki nüfusun giderek artıyor görünmesi, bunların sualtına yaşamına nasıl etki edeceği sorusunu aklımıza getiriyor. Ne kadar önlem alınırsa alınsın denize mutlaka kirli su, çöp gibi şeyler karışacak. Bunlar ilk olarak mercan resiflerine, dolayısıyla da diğer canlılara zarar verecek. Bunun için bunların sıkı biçimde kontrol edileceğini umuyoruz.

Yazı ve Fotoğraflar
Bülent Gözcüoğlu

Kaynaklar
Cangini C., Alzani N., Snorkeling in the Red Sea, White Star., İtalya 2000
<http://www.ecology.com>